

Csakhogy a tanonc működésbe hozza a toronyórát, és akkor keseredik el igazán. A mű mozog ugyan, de nem a kellő sorrendben jelennek meg benne a jelképes alakok. A közönség és a parancsnokság azonban lelkesen tapsol. A hazatért álsruhás órásmester is gratulál – és fájjalja, hogy neki a javításhoz nem adattak meg olyan „szerepcsés körülmények”, mint tanítványának.

Nem írói firtor ez a novella végén, hanem a valóság maga a honi tájakon, ama „történelem” és annak vállalása. Avagy Bajor Andor realizmusa. Avagy abszurdja. A szét-szerelt világ képe, amelynek ő maga is a része. Hiszen amikor a tanonc darabonként, működő szerkezetegyüttesükből kiszakítva számba veszi az egyes alkatrészeket: már-már követhetetlen, zagyva halmaz keletkezik. („...a XX. században a kapkodás, a szétap-rózódás – végeredményben a gazdag középszerűség veszedelmével jár” – mondja más helyütt.)

„A játék rossz: azt hiszem, végképp elrontottam. – De működik! – Éppen azért rossz. Ha nem működne, még lehetne csinálni valamit. Akkor esetleg meg lehetne javítani.”

Két évtized múlva megbukott még a „működő szocializmus” is.

A novella talán mégsem ennek jóslata. Az igazi történet az alkotásról, a teremtésről szól. Valami olyan kultúráról, korról, amelyben az emberek a maguk mulattatására és tanulságára még a Halált is rendben megjelenítették, de aztán nem tudták megjavítani, azóta sem.

Nem tantételeket közöl mégsem Bajor Andor, hanem érzékletes, fordulatos meséket mond, és boldogan belefeledkezve használja anyanyelvét.

Harmónia.

Minden kétségek között ez jut az olvasó eszébe róla: a gyötrelmek és filozófiák, a „körülmények” és az önálló egyéniség összhangzata – Bajor Andor, a harmonikus harmonikás.

Vallja, hogy egy olyan korban, amikor betiltották a zenét, és még az ósdi kintornákat is összetörték, egy fürdőszobában legalább lehetett hegedűfutamokat tanítani ti-tokban a gyerekeinknek a jövő, Bajorral szólva a tavasz számára.

Utassy József

VÁLÓFÉLBEN

Kapuban áll egy férfi. Párja nincs.
Holló hajával babrálgat a szél.
Tekints reá, egek ura, tekints:
tíz esztendőt öregszik most szegény.
Kapuban áll a férfi. Párja nincs.
Holló hajával babrálgat a szél.

Orrát ím ablaküveghez nyomja,
és pityeregve int a két pici.
Apjuk visszaint nekik habozva,
s e pillanatot magával viszi:
 orrát ím ablaküveghez nyomja,
 hüppög és sír; zokog a két pici.

Legyen átkozott még holtában is,
aki először mondta ki: enyém!
Forogjon sírjában, pörögjön, hisz
föltámadásra nincs semmi remény:
 átkozott legyen még holtában is,
 aki először mondta ki: enyém!

Asszony, nincs nálad néember mostohább:
förtelmes fúria vagy! Utállak.
Motyog a férfi, rágyújt, s nekivág:
nekivág a koncsorgó utcáknak.

NOVEMBER

Fák alatt,
a fekete fák alatt
avar
hever
a sárban sápatag.

Ágakon akad fönn a szél,
s lobog,
leng,
 mint a gyászszalag.

Zokog az ősz,
zokog.

Kondoleál a Nap.

MEGKÖVETÉS

Én nem is tudom, hogy miért,
miért nem írtam eddig rólad,
szerelmes világvárosom:
Budapest,
pedig te hozzám jó vagy,
én meg hű vagyok tehozzád,
hiába feketéll értem a csónak:
Kháron ladikján is letépem,
kitűzőm ingemet lobogónak,
mert hozzád hű vagyok,
mert hozzám jó vagy.

Nem te választottál engem,
én szemeltelek ki téged.

Neheztel is rád kis falum:
félt engem Bükkszenterzsébet.

Ó, ha ismerné sorsomat,
ha sejtené, hogyan éltem!
Mekondulna húzatlan is
a nagyharang bronza értem.

ÁRVÁN, CSÓKOLATLAN

Micsoda magányból
kiáltozom hozzád!
Rőffel méricskélem itt a
fények fénye hosszát:
micsoda magányból
kiáltozom hozzád.

Gyere vissza, Múzsám,
az egekre kérlek,
suhogj hozzám, egyetlenem,
várva várlak, védj meg!

Vad voltam, goromba,
trágár, faragatlan,
hevíti is odaát már
Lucifer a katlant:
durva fickó voltam
hozzád, faragatlan.

Bocsásd meg bűnömet,
s ha jössz, gyere halkan,
halkan gyere hozzám, ha jössz
a vak virradatban:
fölfénylik homlokom
árván, csókolatlan!

MÉLTÓ HALÁLT

Méltó halált adj, Istenem,
büszke, gyönyörű elmúlást!
Hullong hajam hava, dereng:
csillagmessze az ifjúság.
Adj méltó halált, Istenem,
gyönyörű, büszke elmúlást!

Utáltam mindig a ricsajt,
fegyverzörgést, bitang bombát – –
Csönd az erdőbe ha kicsalt,
tűnődtem ott órákon át.
Ó, én gyűlöltem a ricsajt,
fegyvercsörgést, bamba bombát!

A hitek hite volt enyém.
Remegtem az igazságért.
Fölnevelt magához a fény,
így lettem az elmúlásé.
A hitek hite volt enyém!
Hitetlenségem: Tamásé.

Adj méltó halált, Istenem,
gyönyörű, büszke elmúlást!
Hajam hava hullong, dereng:
csillagmessze az ifjúság.
Méltó halált adj, Istenem,
büszke, gyönyörű elmúlást.